

GÜLTEN AKIN'IN ŞİİRLERİNDE METİNLERARASI İLİŞKİLER

Ayşegül Ergişi*

Özet: Metinlerarasılık, edebî metnin kendinden önce yazılmış metinlerden izler taşıması şeklinde tanımlanır ve metin incelemelerinde sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemle bir yazar ya da şairin beslendiği kaynaklar gösterilirken bu kaynakların nasıl işlendiği de önem kazanır. Metinlerarası unsurlarla zenginlik ve çeşitliliğe kavuşan bir eser, tek bir metinden çok, bir metinler bütünüdür.

Gülten Akın, İkinci Yeni şiirinin hüküm sürdüğü yıllarda yazmaya başlayan bir şairdir. Şiirlerinde giderek folklor ve halk edebiyatı unsurlarına daha çok yer vermiştir. Önsöz ve epigraflara yer verdiği şiirinde destan, türkü, ağıt gibi halk edebiyatı türlerini başlık olarak seçmiştir. Bu yolla yan-metinsellik ilişkisi kurulmuştur. Ana-metinsellik ise halk hikâyesi, masal, türkü ve ninnilerden parçalarla, deyiş ve atasözleri gibi anonim özellik taşıyan basmakalıp sözlerle sağlanmıştır. Şairin özellikle 1972-1983 yılları arasındaki şiirlerinde metin ve anlamlar, kendinden önceki metinlerin parçalarıyla, büyük ölçüde halk edebiyatı ve folklor ürünleriyle iç içe geçmiş, kaynaşmış bir görüntü sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gülten Akın, şiir, metinlerarasılık, folklor, halk edebiyatı.

INTERTEXTUALITY IN GÜLTEN AKIN'S POEMS

Abstract: Intertextuality refers to the issue of one literary text carries influences from the previous literature and it is a frequently used method in literary analysis. This method signifies the sources of a writer or poet, as well as how these sources are processed. A text that gains diversity and richness via intertextuality is not just one text but rather a collection of texts.

Gülten Akın is a poet who started to write poems during the reign of İkinci Yeni poetry. She usually used elements of folklore and folk literature in her poetry. She choosed to use legends, folk songs, laments in her poems and typically included preface and epigraph. By this approach, the existence of paratextual relationship was constructed. Intertextuality, on the other hand, is sustained by the anonymous cliché-stereotype expressions that are used in folk stories, folk tales, folk songs, and lullabies. The texts and the meanings in her works, especially that are created between 1972-1983, presents us a merged framework within folk literature and folklore.

Keywords: Gülten Akın, poem, intertextuality, folklore, folk literature.

* Arş. Gör., Yeditepe Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü.

GİRİŞ

Edebî eserlerin kendinden önce düşünölen ve yazılan anlamlara, şekillere, türlere, söylemlere bağımlı olarak birbiri üzerine yığılan metinler olarak düşünölməsi, modern kuramlardan 1960'lı yıllardan sonra etkin olan göstergebilimin konusudur. Katıksız bir metnin söz konusu olamayacağını düşünölen Gérard Genette, metnin edebîlik boyutunu diğer metinlerle arasındaki ilişkiye göre değerlendirir.¹ Geleneksel anlayışa ve kullanıma yeni bir bakış açısı ve düzen getirme şekli olarak düşünölebilecek bu kurama göre yeni metin, eşzamanlı ya da artzamanlı metinlerle teknik, üslûp, şekil, anlam ve motif gibi unsurlar bakımından ilişki kurar. Başka şair ve yazarların metinleri atf, alıntı ya da dönüş(tür)ümler yoluyla yeni metne hizmet eder ve böylece yazılı metinler bir arada birbirine bağılı bir yapı oluşturur.

Metinlerarası kuram önce Mihail Baktin, Julia Kristeva, Michael Riffaterre gibi eleştirmen ve araştırmacı tarafından tanımlanmış ve yöntem hâline getirilmiştir. Gérard Genette ise 1982 yılında yayımladığı *Palimpsestes* adlı eserinde uzun ya da kısa fark etmeksizin pek çok metinden yola çıkarak metinler arasındaki alışverişin ayrıntılı bir şemasını çıkarmış ve ilişkileri sınıflandırmıştır. Böylece kuram çerçevesinde yapılan tartışmalar büyük ölçüde son bulmuş, metinlerarası kavramı odak bir kavram olmaktan çıkarak öteki metinlerarası ilişkilerden birisi hâline gelmiştir. Gérard Genette'e göre edebîliğin evrensel özelliğini belirleyen 'öte-metinsellik' beş farklı şekilde oluşmaktadır: ara-metinsellik (intertextualite), yan-metinsellik (paratextualite), üst-metinsellik (metatextualite), ileri-metinsellik (hypertextualite), ön-metinsellik (architextualite). Bu sıralamada ara-metinsellik, bir metnin diğer bir metin içerisinde etkin olarak varoluşu anlamına gelir. Yan-metinsellik ise bir metnin kendisine eşlik eden ikincil unsurlar yoluyla gerçekleştirilir.²

Türk edebiyatı alanında verilen eserlerde kendinden önceki metinlerle 'ortakbirliktelik ilişkisi' sergileyen pek çok esere rastlanmaktadır. Bunlardan Gülten Akin'ın şiirlerini Gérard Genette'in metinlerarasılık kuramına göre incelemek mümkündür. Gülten Akin (d. 1933), İkinci Yeni'nin hüküm sürdüğü yıllarda şiir yazmaya başlayan bir şairdir. İlk şiiri 1951 yılında *Son Haber* gazetesinde yayımlanır, onu *Hisar*, *Varlık*, *Yeditepe* ve *Türk Dili* gibi dergilerde yayımlanan şiirleri takip eder. İlk şiirlerinde ağırlıklı olarak aşk, tabiat, özlem gibi temalara yer verirken sonraki şiirlerinde toplumsal sorunlara ve halk hayatına yönelir. Gülten Akin, şiir hakkındaki yazılarını bir araya getirdiği *Şiiri Düзде Kuşatmak* adlı eserinde şiirinin dayandığı temellerden söz eder. Halktan ve gelenekten beslenmeyen şiiri "karşılıksız çek" olarak niteleyen Akin, Anadolu uygarlığından süzölüp gelen folklor ve halk edebiyatı ürünlerini şiirinin ana malzemesi hâline getirir.³

YAN-METİNSELLİK BAĞLAMINDA GÜLTEN AKIN'IN ŞİİRLERİ

Gülten Akın 1956-1971 yılları arasında yazdığı şiirlerine “Deli Kızın Türküsü”, “Koçaklama”, “Kadın Olanın Türküsü”, “Kocakarı Ağıdı”, “Oğlanın Türküsü”, “Küçük Kızın Türküsü” ve “Atın Türküsü”⁴ gibi başlıklar seçer. Sonraki yıllarda ise kitaplarının adını *Ağıtlar ve Türküler*, *Seyran Destanı*, *İlahiler*, *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı*, *Celaliler Destanı* olarak belirler. Gerard Genette bir yazar ya da şairin, eserini başka metinler, türler ve şekillerle desteklemesini yan-metinsellik ilişkisi ile açıklar. Yan-metinsellikte okur ve metin arasındaki ilişkilerin kurulmasına katkıda bulunan, asıl metne göre ikinci planda kalan metinsel unsurlar söz konusudur. Aslında hep metin dışı unsurlar olarak görülürler. Oysa metnin alımlanması ve yorumlanmasındaki rolleri kimi zaman o denli önemlidir ki, asıl metnin ayrılmaz parçaları olur. Özellikle başlıklar ve alt başlıklar asıl metne sıkı sıkıya bağlıdır. Gülten Akın'ın kullandığı tür ve şekil başlıkları okuyucuyu belli ölçüde asıl metne hazırlamaktadır. Bir nevi de okurun metin karşısındaki tepkisini koşullandırmaktadır.

Gülten Akın'ın şiirlerindeki önsözler, epigraflar ve resimlemeler yan-metinsellik ilişkisinin diğer önemli ayağını oluşturur. Bunu *Seyran Destanı* adlı eserinde görmek mümkündür. Şair eserine Aralık 1978 tarihli bir “Sunuş” yazısıyla başlar:

“Anadolu’da Celali İsyancıların 1603’ten 1610’a kadar süren döneminde bir büyük göç vardır. Halk buna ‘büyük kaçgunluk’ demiştir. Bu dönemde çok kişi çiftlerini bozarak, köylerini bırakarak göçmüşlerdir. Kentlere, kasabalara göçmüşlerdir. Kalelere, palankalara sığınmışlardır. Ulaşılması güç, sarp, ormanlık yerlerde kurdukları yeni köylere taşınmışlardır. Doğuya, sınır illerine göçmüşlerdir. Genç olanlar, güçleri yerinde olanlar, levent bölüklerine karışmışlardır.

Niye göçmüştür halk?

Devletin gücü tükenmiştir çünkü. (...)⁵

Şair yazısının devamında göçü siyasî ve askerî sebeplere bağlayarak XVII. yüzyıl imparatorluk döneminden 1940’ların Türkiye’sine bir geçiş yapar. Ona göre, modern yüzyılda göçün sebepleri oldukça değişmiştir. Artık göçenler; “köylerin eli iş tutan genç insanlardır. Bu diri işgücü, önceleri kentler içine, çevresindeki sanayi kollarına gerekmiştir. Bir yandan köy iterken, öte yandan kent, daha çok para, daha uygarca yaşama özelemlerini kullanarak çekmiştir.”⁶ Bu göçler aynı zamanda şehirlerdeki gecekonduların yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır. Önsözün sonunda şair, 1972-1975 yılları arasında yazdığını belirttiği bu şiirinin iç göç olgusunu ele aldığını ve bir halk destanı sayılması gerektiğini sözlerine ekler. Şair neredeyse bir önsözle şiirinin tüm gizli saklısını ortaya koyar. Şiirinin eleştirel gerçekçilikten beslendiğini gösteren sözlere de burada rastlarız. Nitekim Gülten Akın diğer şiirlerinde sıkça hitap ettiği üçüncü kişinin kimliğini açıkça söy-

ler. Modern hayat ve sanayileşmenin insanı araçsallaştırdığını ima eden şair neyi hedef aldığını şu şekilde belirginleştirir:

“Kentlerin eski oturanlarının yakınmaları, bu kıyılardan doğru iri iri soluyan dev için, bir karıncanın soluğu gibi gelmektedir artık. Türkiye’nin toplumsal gelişmesi, ekonomik sıçraması, demokratikleşmesi, bu devin ellerindedir. Ve dev, ellerinin bilincindedir.”⁷

Önsözden sonra bir epigrafa, Atatürk’ün 10 Ekim 1933 tarihli sözlerine yer verir:

“Deniz ya da göl kıyılarında, ırmak yalılarında uzak, yalçın ve çıplak bir kaya parçasının eteğinde kurulmuş olmakla birlikte, gökyüzüne atılırken, taş toprak kesilmiş dalgaları andıran görkemli dağları, bin renkte, gürbüz doğu ve batı levhaları, çok yıldızlı ve ışıklı gökleri ile (Ankara), eşsiz bir yayla güzeldir. İklimi sağlam, havası temiz ve kuvvet vericidir. Ovayı sıra setler, tabiyeler halinde çeviren demir, tunç ve bakır renkli dağlar, Ankara’yı Türk yurdunun zaptolunmaz hakim kalesi haline getirmiştir.”⁸

Epigraf bir cümle, paragraf, sayfa uzunluğunda olup bir metnin ana fikrine gönderme yapmak amacıyla kullanılır. Gülten Akın bu epigrafla manzum destanında mekân olarak Ankara’yı işleyeceğini haber vermektedir. Destanın ilerleyen bölümlerinde de çeşitli epigraflarla karşılaşmaktayız. “Yozgat’tan Gelirik” başlıklı şiirin başında; “*Yönetim ya ilim ile olur ya zulüm ile. Bende ilim olmadıysından, zulumla yönettim.*” şeklinde bir epigraf sunar. “Kırşehir’den Gelirik” başlıklı şiirde Âşık Paşa’nın “*Pes bilin yalnız kişi güçsüz olur / Birikenin devleti uçsuz olur*”; “Van’dan Gelirik” başlıklı şiirde ise Pir Sultan’ın “*Harami var deyu korku verirler / Benim ipek yüklü kervanım mı var*” şeklindeki sözleri epigraf olarak yerini alır. Şiirler aynı zamanda Abidin Dino’nun köylü ve işçilerin hayatta kalma mücadelesinin vurgulandığı; emek, savaş ve eğlenme temalı resimleriyle desteklenir. Ana metne eşlik eden bu yan unsurlar okurun ilgisini çektiği gibi okumasını da yönlendirir ve okuru önceden alımladığı eserlere göndererek asıl metne yönelik ipuçları verir. Okur kendi kültürü ve metinsel deneyimi sayesinde okuyacağı asıl metnin bildiği öteki metinlere göre ne olduğunu saptar. Belli ölçüde bir farkındalık edinir. Gülten Akın özellikle *Seyran Destanı* adlı eserinde kullandığı başlıklarla okurda metnin türsel olarak kavrama edimini güçlendirir. Önsöz ve resimlemeler ise alışkın olunan bir türün sunulup sunulmadığı konusunda okurun merakını kamçılar.

ARA-METİNSELLİK BAĞLAMINDA GÜLTEN AKIN’IN ŞİİRLERİ

Gérard Genette genel olarak metinler arasındaki her tür alışverişi metinlerarası olarak adlandırmak yerine, bu genel kavramı sınırlandırıp metinlerarasının yaygın anlamını reddeder. Ona göre, metinlerarası “*iki ya da daha fazla metin arasındaki ortak birliktelik ilişkisi, yani temel olarak ve çoğu zaman bir met-*

nin başka bir metindeki somut varlığı”dır.⁹ Metinlerarası başlığı altına, bu kuramda en sık karşılaşılan yöntemi, “alıntı”yı yerleştirir. Genellikle ileri sürülen bir görüşü açıklamak ya da desteklemek için bir yazardan, ünlü bir kişiden alınan parça olarak tanımlanan alıntı ile bir sözcük öbeği başka bir bağlamda tekrarlanır ve böylelikle iki ya da daha çok metin arasında bir alışverişe imkân sağlanmış olur. Başka metne ait bir kesit yeni bir metne sokularak ona yeni bir anlam yüklenir. Bilinçli, istemli bir anımsama olan alıntıya açıklık katan şey, ayraç ve italik yazı gibi tipografik unsurlardır. Yazar ya da şair ayraçlarla gündeme getirdiği sözün kendisine ait olmadığını açıkça bildirir.¹⁰ İkinci metinlerarası yöntem ‘gönderge’dir. Bunda bir eserin başlığını ya da yazarın adını anmak yeterlidir. Bir metinden alıntı yapılmadan okur doğrudan bir metne gönderilir.¹¹ Başka bir metinlerarası yöntem ‘anıştırma’dır. Bir şeyi doğrudan anmadan belirtmek anlamına gelen anıştırma, bir sözcüğün alıntılanması ya da bir başka eserin kimliği söylenmeden ya da açıkça bildirilmeden anılmasıdır. Bir düşünceyi yazar ya da şairin kendi söylemine olağanüstü bir incelikle katmasıyla sağlanır.¹²

Kubilay Aktulum tüm bu metinlerarası yöntemlere klişeler ve basmakalıp sözleri de ekler. Kalıp sözler, gelenek içerisinde sıkça tekrarlanarak halkın dimağına yerleşen anonim üründür ve bireyin malı olmaktan öte toplumun malıdır. Atasözleri ve deyimler sürekli metinden metne geçerek kültürel bir ağın oluşmasını sağlar.¹³

Gülten Akın’ın şiirlerinde ara-metinsellik yöntemlerinin çoğundan yararlandığı söylenebilir. “Ayvaz Ağdı” başlıklı şiirde *Koroğlu Destanı* ve *Ferhat ile Şirin* hikâyesine gönderme yapar.¹⁴ *Ayvaz, Koroğlu Destanı*’nda başta Bolu Beyi tarafından Koroğlu’na karşı kullanılan, sonra Koroğlu ile yoldaş olan güçlü bir kahramandır. Ferhat ise bir âşık olarak engellere karşı gelişiyse sevgi ve azmin timsali olmuş bir hikâye kahramanıdır. Bu şiirde Ferhat’ın adı geçmese de Şirin’in adıyla Ferhat’ın gözü pekliliği ve cesareti hatırlatılır. Şair destan ve hikâyeye kahramanlarının adlarıyla okuru doğrudan başka metinlere gönderir.

“Mernuşun Türküsü” başlıklı şiirde toplumsal alanda yaşanan sıkıntılar dizelere aktarılır. Mernuş, Neyzen Tefik ve Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun şiirlerinde de kullanılan bir motif olmakla birlikte İslâm kaynaklarında yer alan Ashâb-ı Kehf kıssasındaki kişilerden biridir. Bir mağarada yıllarca uyuduktan sonra tekrar uyandıkları söylenen Mağara Ashabı ölümünden sonra dirilişin simgesi kabul edilir.¹⁵ Gülten Akın şiirinde, güz mevsiminde yaşayan bir insanın uyanma arzusunu Mağara Ashabı’nın adlarını anarak gösterir.

*Sonuncu Roma da eskidi
Taşa kesti Mernuş, Tebernuş, Kıtımir
Oysa çıldırmanın çağıdır*

*Aç sımsıkı çektiğin perdeleri
Ölümlerle zulumlarla
Sarsma bedenimi öyle
Daldığım kan uykudan
Usul usul uyandır¹⁶*

Şair Mağara Ashabı'yla modern çağın baskı altındaki insanını şiirinde bir araya getirerek her ikisi arasında bir paralellik oluşturmaya çalışır. Şaire göre modern insan umutla, kendisini uykudan uyandıracak dostun özlemini çekmektedir. Benzer duygular "Sesli Ağıt" başlıklı şiirde de görülür:

*Kim attı bu tuzu çocuğumuzun sütüne
Sularımız bulandıran kim
Hey kim var orda?
Masal mı yaşıyoruz bu kaçınıcı çağda
Elmamıza tarağımıza zehir
Nerden girmiş olabilir?
Gün ışığı çağrısız geliyor odamıza
Kaldırıp götürüyor elimize bir kazma
Bir kalem veriyor zorla
Arabalar dolu geçiyor dolu geçiyor
İttiyorlar gidiyoruz yokuşlara koşulmaya
Kırk haramilerden kaçırduğumuz geceyi
Ninnileyip uyutuyoruz kollarımızda
Oysa okşayıp sallayacaktı
Uyutacaktı kollarında kim kimi¹⁷*

İlkin *Pamuk Prenses*, sonra *Kırk Haramiler* masalının hatırlatıldığı şiirde şair kötü, zulmeden sosyal ve siyasal düzene karşı eleştirel bir tutum içindedir. Burada baskıya karşı koyacak bir gücün beklentisi vardır.

Şair, "Zalımsın" şiirinde de düzenin araçlarına karşı gelen bir tavır sergiler:

*Zalım sen
Şahin doğan atmaca
On bin avcı kuşuyla
Dört geniş filin sırtında
İpek çadırına kurulmuş
Kubilay Han mısın?¹⁸*

Geleneksel Türk şiirinde, zalimlerin İran ve Moğol hükümdarlarına benzetilmesi sıkça başvurulan bir yoldur. Şaire göre, modernlik ve gelişmişlik olumlu yanlarına rağmen kültürel ve tarihî zenginlikleri kendi içinde eritip yok et-

mektedir. Şiirde Kubilay Han ve hitap edilen üçüncü kişi arasında benzerlik oluşturulmaya çalışılır.

Şairin “Maraş’ın ve Ökkeş’in Destanı” adı altında yazdığı uzun destanlarda geleneksel kullanımlar daha da çoğalır. 1970’li yıllarda Kahramanmaraş’ta yaşayan şair, Kurtuluş Savaşı’nın destanını oluşturmayı dener. Şairin amacı, milletin gücüne duyduğu sonsuz güveni dile getirmektir. Bizzat burada tarihi yaşadığını söyleyen şair halk geleneğini, kullanılan yerel dili destanına taşır. Şiirde ilk önce bir halk türküsünden alıntı yapar:

*Yüzüğüm mühür benim
Çektiğim kahr benim
Eloğlunun yüzünden
Yediğim zehir benim*¹⁹

Gülten Akın, manzum destanın hemen başında yer verdiği bu türküyü alıntılama kurallarına uygun olarak şiirine yerleştirir. İlerleyen dizelerde halk ağzında yer edinmiş klişe sözler kullanır: “Adamı sözünden, malı boynuzundan”, “Ala kanlı, yan canlı olasin”, “Boyuna boz ipler ölçüte”, “Yollarda üleşin kala, kara haberin gele”.

Sonra da Ökkeş’in karısının oğluna söylediği ninniden alıntı yapar:

*Oklağam ekmek dolalı
Yumak yumağa ulalı
Beyaz döşlüğü yamalı
Neni oğlum, nenni nenni*²⁰

Destanda Ökkeş’in doğumu, kavgası ve kahramanlıklarının anlatımı Oğuz Kağan destanını hatırlatır. İşgal güçlerinin Maraş halkına saldırısı ve Sütçü İmam’ın savunmasını resmeden destanda tarihî şahsiyetler ve kahramanlar anılır. Tarihî mekânlara da yer verilir.

Düşmana karşı direnişin, kararlılığın, azmin anlatımı; “Maraş bizlere mezar olmadıkça / Düşmana gülzar olamaz!”²¹ andı ve “Ya İstiklâl ya Ölüm!”²² nidasıyla gösterilir.

Seyran Destanı’nın birinci bölümünde “Kaç Eyüp şaşkına döner sabrımızdan” dizesinde köylünün sıkıntılar karşısındaki sabrının, Eyüp’ün sabrını dahi aştiğini anlatmaya çalışır. Şair “değirmenler öğütüyor ama yine de motor, su, asfalt, radyo, cam gerek” sözleriyle yeniliklerin yetersiz olduğunu ve sürekli yeni ihtiyaçların doğduğunu ima eder. Kapitalist düzenin insanı sürekli çalışmaya ve tüketmeye yönelten yanına göndermede bulunur. Bu koca dev bütün eski alışkanlıkları değiştirerek insanı dönüştürmekte, kentleri ve köyleri yağmalamaktadır. Şair halihazırını eleştirirken şu atasözüne yer verir:

*Bitmeyen bir Pazar kurduk
 "Yazın başı pişenin
 Kışın aşı pişer" diyerek
 Aldık-verdik, alışverişe oturduk
 Denge bozuluncaya dek
 Ve denge bozuldu bir gün²³*

Destanın "Çorum'dan Gelirik", "Yozgat'tan Gelirik", "Kars'tan Gelirik", "Kırşehir'den Gelirik", "Sivas'dan Gelirik", "Hakkâri'den Gelirik" ve diğer kısımlarında yörelerin ağız özellikleri, türküler, deyişler yaşanan toplumsal sorunların anlatımına dâhil edilir. "Kırşehir'den Gelirik" adlı şiirde Kırşehirlî Âşık Paşa'nın "*Pes bilin yalnız kişi güçsüz olur / Birikenin devleti uçsuz olur*" sözleri epigraf olarak kullanıldıktan sonra şiirin içinde de tekrarlanır. Keyhüsrev, Baba İshak, Ahi Evran; Hitit, Firig, Bizans, Moğolların adları anılarak Kırşehir'in siyasî tarihi çizilir. Göçlerin nedenini yoksulluğa bağlayan şair, "Sivas'dan Gelirik" başlıklı şiirde Ruhsatî, Veysel ve Şah Turna'nın yoksul hayatlarını pekiştirici bir unsur olarak kullanır.

"Hakkâri'den Gelirik" başlıklı şiirde Meyru ve Hassigo adlı iki sevgilinin Seyran'a gelişi hikâye edilir. Burada bir Hakkâri türküsü alıntılanır,²⁴ birbirine kavuşamayan Mem ve Zin'in hikâyesi hatırlatılır:

*Meyru, maralım Meyru
 Mem'in Zin'e yandığı gibi
 Yandığım Meyru²⁵*

"Van'dan Gelirik" başlıklı şiirde Pir Sultan'ın "*Harami var deyu korku verirler / Benim ipek yüklü kervanım mı var*"²⁶ dizeleriyle doğrudan metin aktarımı yapılarak halkın yoksulluğu anlatılır. 'Dev'e karşı yazılan bu destanda her yöreye ait dinî, tarihî kişilere, Selçuklulardan bugüne yaşamış pek çok Türk kahramanına ve folklorik unsurlara rastlamak mümkündür. Bu şahsiyetlerin kahramanlıkları, bilgelikleri, gücü ve azmi modern insana mâl edilir.

"Ayşe Anasını Göremez"²⁷ şiirinde büyük şehre göç edip gecekonuda yaşayan Dilber gibi pek çok kadının baskı altında ezilişini, çocuğu evde beklerken başkasının çocuğuna bakan, evine dönünce de eşine hizmet etmekten çocuğuna zaman ayıramayan kadının hâli anlatılır. Yahya Kemal Beyatlı'nın "Ses" şiirindeki "*Akşam, lekesiz, saf, iyi bir yüz gibi akşam*" dizesini Gülten Akin dönüştürerek Dilber'in akşama olan bakışının bu dizedeki akşamdan çok farklı olduğunu gösterir. Ne Dilber'in kızı Ayşe'nin ne de Dilber'in baktığı çocuğun anne sevgisi, görmeden büyümesi her iki anneyi ve çocuğu kayıpları bakımından ortak kılar.

"Gümüş Gelin Kasapta" başlıklı şiirde; "*atın önüne et, itin önüne ot*" atasözüyle toplumsal düzen eleştirisi yapılır.²⁸ At et yemeyeceği gibi köpek de ot yemez.

Burada tabiata aykırı bir şeyin normalmiş gibi gösterilmesi eleştirilir. Köyden şehre gelerek yoksulluk içinde yaşayan insanın trajedisi bu şiirde tekrarlanır. “*Fakir ol, kente yakın ol*” anlayışıyla hareket eden insanlar kendilerine yabancılaşarak yozlaşmaktadırlar.

“İbrahim İçin Söylence” başlıklı şiirde Hz. İbrahim kıssası yoluyla kişiler arasında özdeşlik kurulur.²⁹ Burada İbrahim’in doğumundan ateşe atılması na kadar tüm hikâyesi yeniden anlatılır. Şiirde “*Ey ateş soğu ve selâmet ol*” ayeti de alıntılanarak doğrudan metin aktarımı yapılır. Şiirin sonunda, Nemrut zihniyetinin devam ettiği ve ancak yapılanların halkın dirilişine engel olamayacağı dile getirilir.

“Behçet İçin İlahi” başlıklı şiirde Ferhat ve dağ yine anılır.³⁰ Ferhat’ın dağ delen azmi ve cesareti aynı amaçla kullanılır. Bunun benzeri “Bedrettin Koçaklaması”nda Şeyh Bedrettin’le yapılır. Haksızlıklara karşı duran yeni Bedrettinler kendi benliğini unutup ölümü dize getiren kişiler olarak yüceltilir.

SONUÇ

Türk şiirinin önemli şairlerinden Gülten Akın halk edebiyatı ve folklordan istifade ederek geleneksel kültür kaynaklarını modern şiire taşımıştır. Şairin özellikle toplumsal sorunlara eğildiği şiirlerinde geleneksel unsurlar modern şiirin imkânlarıyla buluşur. Bu durum onun şiirlerini metinlerarasılık kuramı bağlamında değerlendirmeyi mümkün kılmıştır. Şairin türkü, koçaklama, ağıt, ilahi ve destan gibi başlıklar vererek şiirlerini tür ve şekil adlarıyla desteklemesi metinlerarasılık kuramında yan-metinsellik ilişkisi ile açıklanmaktadır. Genelde metin dışı unsurlar olarak görülen yan-metinsel unsurlar, okurun metne hazırlanmasında önemli role sahiptir. Gülten Akın’ın şiirlerine seçtiği başlıklar okuru belli ölçüde asıl metne hazırlamaktadır. Ana metne eşlik eden bu yan unsurlar okurun ilgisini çektiği gibi okumasını da yönlendirmekte, okurda metnin türsel olarak kavrama edimini güçlendirmektedir. Şair başlıklar yoluyla okuru koşullandırdıktan sonra önsöz ve epigraf gibi diğer yan unsurlarla okur üzerindeki etkisini daha da artırmaktadır. Ara-metinsellik ilişkisi ise halk hikâyesi, destan, masal, türkü ve ninnilerden parçalarla, deyiş ve atasözleri gibi anonim özellik taşıyan basmakalıp sözlerle sağlanmıştır. Bu ilişki, doğrudan metin aktarımı, hatırlatma ve fikirlerin dönüştürülmesi yoluyla yapılmıştır. Anadolu’nun çeşitli şehirlerinde yaşamış olan şair, şiirlerinde halk dili ve söyleyişleriyle bezenmiş bir üslûp kullanarak modern bir öz yaratmıştır. Dolayısıyla Gülten Akın’ın şiiri geleneksel kültür ürünleriyle büyük ölçüde iç içe geçmiş, kaynaşmış bir görüntü sunmaktadır.

DİPNOTLAR

- 1 Mehmet Rifat, *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları - Tarihçe ve Eleştirel Düşünceler*, YKY, İstanbul, 2005, s. 147-148.
- 2 *Age.*, s. 148.
- 3 Gülten Akın, *Şiiri Düzde Kuşatmak*, YKY, İstanbul, 2001, s. 58,67.
- 4 Gülten Akın, *Kırmızı Karanfil 1956-1971*, YKY, İstanbul, 2004, s. 146-147, 153, 155, 157.
- 5 Gülten Akın, *Ağıtlar ve Türküler 1972-1983*, YKY, İstanbul, 2004, s. 49.
- 6 *Age.*, s. 50.
- 7 *Age.*, s. 50.
- 8 *Age.*, s. 51.
- 9 Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, Öteki Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 83.
- 10 *Age.*, s. 94-95.
- 11 *Age.*, s. 101.
- 12 *Age.*, s. 109.
- 13 *Age.*, s. 150-151.
- 14 Akın, *Ağıtlar ve Türküler*, s. 13.
- 15 İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1995, s. 49-50.
- 16 Akın, *Ağıtlar ve Türküler*, s. 28.
- 17 *Age.*, s. 29.
- 18 *Age.*, s. 44.
- 19 *Age.*, s. 241.
- 20 *Age.*, s. 247.
- 21 *Age.*, s. 264.
- 22 *Age.*, s. 279.
- 23 *Age.*, s. 56.
- 24 *Age.*, s. 73.
- 25 *Age.*, s. 75.
- 26 *Age.*, s. 76.
- 27 *Age.*, s. 87-89.
- 28 *Age.*, s. 90.
- 29 *Age.*, s. 102-103.
- 30 *Age.*, s. 133.

KAYNAKÇA

- Akın, Gülten, *Ağıtlar ve Türküler 1972-1983*, YKY, İstanbul, 2004.
 ..... , *Kırmızı Karanfil 1956-1971*, YKY, İstanbul, 2004.
 ..... , *Şiiri Düzde Kuşatmak*, YKY, İstanbul, 2001.
 ..... , *Uzak Bir Kıyıda 1984-2003*, YKY, İstanbul, 2004.
 Aktulum, Kubilay, *Metinlerarası İlişkiler*, Öteki Yayınevi, İstanbul, 2007
 Mehmet Rifat, *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları - Tarihçe ve Eleştirel Düşünceler*, YKY, İstanbul, 2005.
 Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1995.